

**Raqamlashtirish jarayonidagi asosiy muammo – raqamli bo‘shliq va uning
xususiyatlari**

Xadjiyeva Sunbuloy Baxodirovna

Alfa Life Insurance Qoraqalpog'iston Regional Filiali direktori

+99888 506 80 88

xadjiyevasunbuloy@gmail.com

Raqamlashtirish jarayonidagi asosiy muammo – raqamli bo‘shliq, ya'ni "digital divide" mavzusi, zamonaviy jamiyatda muhim ahamiyatga ega. Raqamli bo‘shliq, asosan, axborot va kommunikatsiya texnologiyalariga (AKT) kirish imkoniyatidagi farqlarni anglatadi. Bu farqlar, o'z navbatida, ijtimoiy, iqtisodiy va geografik omillar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Raqamli bo‘shliqni tushunish va uni bartaraf etish, raqamli iqtisodiyot va jamiyatni rivojlantirishda muhimdir. Raqamli bo‘shliqning bir necha asosiy sabablari mavjud: Ijtimoiy-iqtisodiy omillar: Odamlarning daromad darajasi, ta'lim darajasi va ijtimoiy holati raqamli texnologiyalarga kirish imkoniyatini belgilaydi. Masalan, yuqori daromadli oilalar ko'proq raqamli qurilmalarga ega bo'lishi va internetdan foydalanishi mumkin. Geografik omillar: Qishloq joylarda yashovchi odamlar shahar aholisi bilan solishtirganda, internetga kirish imkoniyatlari kamroq bo'lishi mumkin. Bu, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda ko'zga tashlanadi. Ta'lim va ko'nikmalar: Raqamli texnologiyalarni samarali ishlatish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni o'zlashtirishda farqlar mavjud. Odamlar orasida raqamli ko'nikmalarning yetishmasligi, raqamli bo‘shliqni yanada chuqurlashtiradi.

Raqamli bo‘shliqning oqibatlari: Raqamli bo‘shliq nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va siyosiy sohalarda ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Raqamli texnologiyalarga kirish imkoniyati bo'lmagan odamlar, axborot va bilimlardan mahrum bo'lib, ijtimoiy hayotda ishtirok etish imkoniyatidan mahrum bo'lishadi. Bu esa, o'z navbatida, ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi va demokratik jarayonlarga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Raqamli bo‘shliqni kamaytirish uchun bir qator strategiyalar ishlab chiqilgan:

• **Ta'lim va o'qitish**-Raqamli ko'nikmalarni oshirish uchun ta'lim dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish zarur. Bu, ayniqsa, yosh avlod uchun muhimdir.

• **Infratuzilmani rivojlantirish-** Internetga kirish imkoniyatlarini oshirish uchun qishloq joylarda va kam rivojlangan hududlarda infratuzilmani yaxshilash zarur.

• **Ijtimoiy dasturlar-** Raqamli bo'shliqni kamaytirish uchun ijtimoiy dasturlarni amalga oshirish, masalan, subsidiyalar yoki bepul internet xizmatlari orqali, kam ta'minlangan qatlamlarga yordam berish mumkin.

Raqamli bo'shliq mavzusi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar va natijalar quyidagi asosiy xulosalarni taqdim etadi: **Raqamli bo'shliqning kengayishi:** Raqamli bo'shliq nafaqat texnologiyalarga kirish imkoniyatlari bilan bog'liq, balki ularning foydalanish darajasida ham farqlar mavjud. Odamlar orasida internetdan foydalanish ko'nikmalari va tajribasi farqlanadi, bu esa raqamli bo'shliqni yanada chuqurlashtiradi. **Ijtimoiy tengsizlik:** Raqamli bo'shliq ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi. Kam ta'minlangan va marginalizatsiyalangan guruhlar raqamli texnologiyalarga kirishda qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu esa ularning ijtimoiy va iqtisodiy imkoniyatlarini cheklaydi. **Sog'liqni saqlash sohasidagi ta'sir:** COVID-19 pandemiyasi davrida telemeditsina xizmatlariga o'tish jarayonida raqamli bo'shliq yanada ko'rinib qoldi. Yuqori ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarga ega hududlarda yashovchi bemorlar telemeditsina xizmatlaridan ko'proq foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishdi, bu esa sog'liqni saqlashda tengsizlikni kuchaytirdi. **Raqamli ko'nikmalarni oshirish zarurati:** Raqamli bo'shliqni bartaraf etish uchun ta'lim va o'qitish dasturlarini kuchaytirish zarur. Odamlarning raqamli ko'nikmalarini oshirish, ularni zamonaviy texnologiyalarni samarali ishlatishga o'rgatish muhimdir. **Infratuzilmani rivojlantirish:** Raqamli bo'shliqni kamaytirish uchun infratuzilmani yaxshilash, ayniqsa qishloq joylarda va kam rivojlangan hududlarda internetga kirish imkoniyatlarini oshirish zarur. Xalqaro tajribalar bo'yicha raqamli bo'shliqni bartaraf etish va raqamli transformatsiya jarayonlari ko'plab mamlakatlarda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonlar, asosan, ijtimoiy, iqtisodiy va texnologik omillarni hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Quyida bir nechta xalqaro tajribalar va ularning natijalari keltirilgan:

1. **Misrda e-hukumatni rivojlantirish:** Misrda raqamli bo'shliqni bartaraf etish uchun e-hukumatni rivojlantirishga qaratilgan mexanizmlar o'rganilgan. Bu tajribada, Birlashgan Qirollik, Xitoy, Hindiston va BAA kabi mamlakatlar o'rganilib, raqamli xizmatlar, shaffoflik va ishtirok etish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Natijalar



shuni ko'rsatdiki, raqamli bo'shliqni bartaraf etish va e-hukumatni rivojlantirish o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjud.

2. **Janubiy Koreya va Indoneziya tajribasi:** Janubiy Koreya va Indoneziyada raqamli transformatsiya jarayonlari sud tizimlarida samaradorlik va shaffoflikni oshirishga yordam berdi. "E-sud" va "aqlli sud" tizimlari orqali fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini amalga oshirish imkoniyatlari kengaytirildi. Biroq, raqamli bo'shliq va protsedura noaniqliklari kabi xavflar ham mavjud.

3. **Efiopiyada sun'iy intellektni ta'limga integratsiya qilish:** Efiopiyada sun'iy intellektni ta'lim tizimiga integratsiya qilish bo'yicha xalqaro tajribalar o'rganildi. Bu jarayonda sun'iy intellekt ta'limni shaxsiylashtirish, teng kirishni ta'minlash va ma'muriy jarayonlarni soddalashtirishda yordam berishi mumkinligi ta'kidlandi. Biroq, raqamli bo'shliq va infratuzilma muammolari bu jarayonni qiyinlashtiradi.

4. **Qishloq xo'jaligida raqamli transformatsiya:** Qishloq xo'jaligi kooperativlarida raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali samaradorlikni oshirish va ijtimoiy muammolarni hal qilishga qaratilgan xalqaro tajribalar o'rganildi. Biroq, qishloq joylarida raqamli infratuzilma va raqamli ko'nikmalarni rivojlantirishda qiyinchiliklar mavjud.

5. **O'zbekiston turizmida raqamli transformatsiya:** O'zbekiston turizm sohasida raqamli transformatsiya jarayonlari amalga oshirilmoqda. Bu jarayonlar mobil texnologiyalar, aqlli turizm infratuzilmasi va ijtimoiy tarmoqlar orqali sayohatchilar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq, raqamli bo'shliq va raqamli savodxonlikni oshirish zarurati ham mavjud.

Xulosa qilib aytganda, xalqaro tajribalar raqamli bo'shliqni bartaraf etish va raqamli transformatsiya jarayonlarida muhim o'ringa ega. Har bir mamlakat o'zining ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlariga mos ravishda strategiyalar ishlab chiqishi va amalga oshirishi zarur. Raqamli texnologiyalarni kengaytirish va ularni samarali ishlatish, ijtimoiy va iqtisodiy tenglikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari raqamli bo'shliq zamonaviy jamiyatda muhim muammo bo'lib, uni hal qilish uchun kompleks yondashuvlar va strategiyalar zarur. Raqamli texnologiyalarni kengaytirish va ularni samarali ishlatish imkoniyatlarini oshirish, ijtimoiy va iqtisodiy tenglikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.



Foydalanilgan adabiyotlar.

- [1] Addressing the digital divide. Online Information Review. 2001-10-01.
- [2] World development report 2016: Digital dividends. . 2016-01-14.
- [3] Digitization as a modern vector of the development of the digital economy and society: foreign experience and its implementation in Ukraine. Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology. 2023-03-20.
- [4] DIGITAL TECHNOLOGIES OF SOCIAL DEVELOPMENT. INNOVATIVE ECONOMY. 2022-01-01.
- [5] The Digital Divide: Current and Future Research Directions. Journal of the Association for Information Systems. 2005-12-01.
- [6] Technology and social inclusion: rethinking the digital divide. Choice Reviews Online. 2003-11-01.
- [7] The Digital Divide. Comparative Political Studies. 2006-01-27.[32] Digital Divide. . 2001-09-24.
- [8] The digital divide shifts to differences in usage. New Media & Society. 2013-06-07.